

Laadunhallinta varhaiskasvatuksessa 2026

2.1 Varhaiskasvatuksen laadunarvioinnin tila vuonna 2017

Arvioinnin säätäminen lakisääteiseksi velvoitteeksi ja arviointitehtävän osoittaminen Karville loivat uudenlaisen lähtökohdan varhaiskasvatuksen arvioinnin ja laadunhallinnan kehittämiseksi Suomessa. Muutos edellytti paitsi varhaiskasvatuksen laatua ja arviointia koskevien käsitteiden ja tavoitteiden täsmentämistä myös yhtenäisen mallin rakentamista tilanteesta, jossa arviointikulttuuri oli vielä jäsentymätön.

Kehittäminen käynnistettiin toteuttamalla varhaiskasvatuksen arvioinnin nykytilan selvitys, jonka avulla tuotettiin tietoa varhaiskasvatuksen kunnallisten järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien arviointikäytännöistä ja niihin liittyvistä kehittämistarpeista (Mikkola ym., 2017). Selvitys toteutettiin sähköisellä kyselyllä, johon vastasi yhteensä 316 varhaiskasvatuksen toimijaa. Niistä 220 (70 %) oli kunnallisia järjestäjiä ja 96 (30 %) yksityisiä palveluntuottajia.

Selvityksessä ilmeni, että itsearvioinnin käytännöt eivät kaikilta osin vastanneet varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteita. Moni käytössä ollut laadunhallinnan malli tai viitekehys ei tukenut varhaiskasvatuksen sisällöllistä kehittämistä, kuten lainsäädäntö edellytti. Noin kaksi kolmasosaa (67 %) vastaajista ilmoitti arvioivansa varhaiskasvatustoimintaa systemaattisesti, mutta lähes kolmanneksella (30 %) järjestäjistä ei ollut toimivaa itsearviointijärjestelmää tai vakiintunutta arviointikulttuuria osana laadunhallintaa. Tämä havainto oli yhdenmukainen kunnallista varhaiskasvatusta koskevien aiempien selvitysten kanssa (Alila, 2003) ja viittasi siihen, että vaikka arviointi oli säädetty lakisääteiseksi, sen käytännön toteutuminen oli osin puutteellista.

Arviointikäytäntöjen hajanaisuutta lisäsi se, että toimijoilla käytössä olleet arviointimenetelmät ja laadunhallintamallit olivat pirstaleisia ja tuottivat toisiinsa nähden eritasoista tietoa. Järjestäjät hyödynsivät sekä valmiita laadunhallintamalleja että monenlaisia paikallisesti muotoutuneita itsearvioinnin tapoja. Valmiit arviointimallit olivat usein yleisiä organisaatiotason laadunhallinnan työkaluja, joita ei ollut kehitetty varhaiskasvatuksen pedagogiseen toimintaympäristöön sopiviksi. Vastaajien mukaan näiden mallien soveltuvuutta varhaispedagogiikan arviointiin pidettiin heikkona, ja ne koettiin usein työläiksi tai arjen kehittämistyötä kuormittaviksi.

Lisäksi selvitys nosti esiin itsearviointivelvoitteeseen liittyvän käsitteellisen epäyhtenäisyyden. Kentällä ei näyttänyt olevan yhtenäistä käsitystä siitä, mitä varhaiskasvatuksen laadulla tai itsearvioinnilla tarkoitetaan, eikä arviointi useinkaan perustunut selkeästi asetettuihin tavoitteisiin tai niiden saavuttamisen tarkasteluun. Myös OECD:n laatiman maaraportin (2016) tulokset vahvistivat näkemystä käsitteistön hajanaisuudesta. Karvin selvityksen mukaan toiminnan itsearviointi kytkettiin toisinaan melko yksipuolisesti asiakaspalautteeseen, työtyytyväisyyskyselyihin tai kehityskeskusteluihin. Tulosten perusteella varhaiskasvatuksen arviointi jäi monissa tapauksissa kuvailevaksi sen sijaan, että se olisi systemaattisesti tukenut pedagogiikan kehittämistä.

Selvityksen perusteella havaittiin, että arvioinneilla tuotettiin usein tietoa varhaiskasvatuksen rakenteista ja niitä kuvaavista määrällisistä luvuista. Järjestäjät keräsivät tietoa asioista, joista sitä oli helposti saatavilla,

kuten fyysisestä toimintaympäristöstä, turvallisuudesta, henkilöstömitoituksesta, lapsiryhmien rakenteista sekä käyttö- ja täyttöasteista. Näiden tietojen avulla varmistettiin lainsäädännön vähimmäisvaatimusten toteutuminen, mutta samalla toiminnallisen ja pedagogisen laadun systemaattinen arviointi jäi vähemmälle huomiolle. Tulokset osoittivat, että pedagogisen toiminnan laadunarviointi kohdistui pääosin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisten sisältöjen ja työtapojen, lasten ja huoltajien osallisuuden ja monialaisen yhteistyön toteutumiseen. Sen sijaan vuorovaikutussuhteiden laatua, kuten aikuisten ja lasten välistä vuorovaikutusta tai lasten keskinäisiä suhteita, arvioitiin selvästi vähemmän. Selvityksessä havaittiin, että talousohjauksen ja tulosvastuullisuuden vaatimukset ohjasivat arviointikäytäntöjä usein tavalla, joka ei välttämättä tukenut varhaiskasvatustalain (540/2018) mukaista lapsen hyvinvointia, kehitystä ja oppimista korostavaa arviointitarkoitusta.

Selvityksessä todettiin, että laadunarviointi oli usein rakentunut käytännöksi sattumanvaraisesti tai historiallisten toimintatapojen varaan. Järjestäjät suosivat arvioinnin ja laadunhallinnan menetelmiä, jotka olivat helposti toteutettavia ja vähän arkea kuormittavia. Samalla suuri osa toimijoista ilmaisi valmiutensa uudistaa itsearvioinnin käytäntöjä ohjausjärjestelmän muutosten ja paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisen yhteydessä.

Perusopetuksen itsearvioinnista (Harjunen ym., 2017) saadut kokemukset vahvistivat johtopäätöstä, että pelkkä lakisääteisyys ei riitä varmistamaan arvioinnin systemaattista toteutumista. Arvioinnin onnistuminen edellyttää yhteisiä viitekehyksiä, koulutusta ja rakenteellista tukea. Varhaiskasvatuksen arvioinnin nykytilaa koskevan selvityksen keskeinen johtopäätös oli, että velvoitteiden tueksi tarvitaan valtakunnallinen laadunarviointimalli sekä yhteisesti määritellyt laadun indikaattorit, jotka pohjautuvat varhaiskasvatustalain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (Mikkola ym., 2017).